

Miljø- og
Fødevareministeriet
Naturstyrelsen

Eftersøgning af vildsvin

Best practice til eftersøgning af vildsvin
Schweiss-sekretariatet 2018

Kolofon

Forfatter:	Mads Flinterup, Hjortevildtkonsulent Danmarks Jægerforbund.
Foto:	Dr.h.c. Bengt O. Röken, D.V.M. og Mads Flinterup
Udgivelsesår:	2018
Redaktion:	Schweiss-sekretariatet og dennes arbejdsgruppe nedsat med formålet at sikre en faglig opgradering af Schweiss-registret til at eftersøge vildsvin.
Udgiver:	Schweiss-sekretariatet Naturstyrelsen Blåvandshuk Ålholtvej 1 6840 Oksbøl Tlf.: 93 59 70 80 e-mail: schweiss@nst.dk

Indholdsfortegnelse

Kolofon	2
Forord	4
Vildsvin kontra hjortevildt	4
Levevis	5
Træfpunkter	6
Flugtadfærd	10
Eftersøgningsteknik	13
Hetz og stilning	15
Affangning	16
Ubevæbnet hjælper	18
Kollegahjælp	18
Sikkerhed	19
Udstyr	20
Krav til hunden	21
Litteratur og øvrige kilder	24
Bilag 1	25
Bilag 2	26

Forord

I forbindelse med indsatsen mod afrikansk svinepest har Schweiss-sekretariatet bedt Danmarks Jægerforbund om en teknisk manual, der belyser de faglige aspekter omkring eftersøgning af vildsvin. Nærværende manual er baseret på forskellige publicerede materialer samt erfaringer gjort af diverse schweisshundeførere i ind- og udland i relation til praktisk eftersøgning af vildsvin.

Vildsvin kontra hjortevildt

Enmavede dyr

I modsætning til andre klovbærende vildtarter i Europa er vildsvinet ikke en drøvtygger. Det betyder, at vildsvinets fordøjelsessystem er væsentlig forskelligt fra hjortevildtets. Dette har dog ikke den store betydning i forhold til eftersøgning. Det kan dog have en betydning i forhold til skud bag mellemgulvet, hvor effekten af skudskader kan opleves anderledes end ved drøvtyggere.

Anderledes kropsbygning

Vildsvinets kropsbygning er væsentlig forskellig fra hjortevildtets. Disse anatomiske forskelle har i første omgang afgørende betydning for jægerens placering af skuddet og som følge deraf også potentielt schweisshundeførerens eftersøgning. De væsentligste forskelle er:

1. Væsentligt kortere løb
2. Dybereliggende rygrad
3. Hoved i direkte forlængelse af kroppen
4. Mere kompakt kropsbygning

Disse anatomiske karakteristika fremgår af figur 1.

Figur 1: Vildsvinets indre anatomi efter Bengt Röken.

Vildsvinets løb er korte, og dermed er vildsvinet mindre i højden end hjortevildtet. Dette har betydning i forhold til afgivelse af fangstskud, ligesom den relative mulighed for at skyde forbi grisen reduceres, hvis skuddet går for lavt. De korte løb bevirker ligeledes, at vildsvinet nemmere afgiver kropsfært til bundvegetationen end de mere langbenede dyr. Af denne grund opleves vildsvin ofte nemmere at spore end hjortevildtet.

Den dybtliggende rygrad gør, at tapskud opstår relativt hyppigt. Som det ses på figur 1, ligger hals-hvirvlerne midt i halsen, men herefter går rygraden nedad for derefter at stige. Henover forløbet ligger rygraden således knap midt i kroppen. Det vil sige, at et højt skud med stor risiko vil kunne forårsage et tapskud.

Vildsvinets hoved bæres i samme plan som resten af kroppen. Det vil sige, at hovedet har samme højde over jorden som det ønskede træfområde. Herved øges risikoen for kæbeanskydning.

Vildsvinets kompakte krop gør det vanskeligt for den utrænede at vurdere dyrets størrelse. Et dyr med en vægt på eks. 80 kg er optisk kun marginalt større end et dyr på 50 kg. Det kan forvolde udfordringer i forhold til skyttens vurdering af, hvilket dyr der er påskudt.

Levevis

I modsætning til råvildtet er vildsvin meget sociale dyr. Vildsvinet har således ingen problemer med at optræde i store rotter. Hvor kron- og dåvildt fører sit afkom til det er mindst 16-20 mdr. gammelt, har en so bånd til sine grise, indtil grisene selv får afkom. Under gunstige forhold kan vildsvin sætte to kuld grise på et år. Under fødeknapthed er vildsvin først kønsmodne i det andet leveår, men under de rette betingelser kan vildsvin få første kuld, inden de er fyldt 6 mdr.

Rent sprogligt benævnes (efter det tyske jagtsprog) et vildsvin i dets første leveår *en frischling*, i det andet leveår som *überläufer* og fra og med et tredje leveår som henholdsvis *so og orne (keiler)*. Rent fysiologisk kan en frischling, allerede inden den er fyldt 1 år, føde sit første kuld og dermed rent biologisk være en so. Disse forhold kan give anledning til sproglig forvirring. Rent eftersøgningsteknisk gør det en afgørende forskel, om det påskudte dyr er et førende individ eller ej.

Billede 1: Her ses en rotte vildsvin. Bagerst soen som er mindst to år. Alle andre vildsvin i rotten er hendes afkom i første eller anden generation. Hvis truslen er stor enten ved forstyrrelse eller ved fouragering i åbent terræn, kan flere søers rotter være slået sammen til en.

Den sociale rotte-struktur gør, at det påskudte dyr meget ofte færdes sammen andre ikke-skadede individer. Alt efter det anskudte dyrs sociale status og skadens omfang, vil det følge rotten i kortere eller længere tid. Dette kan skabe udfordringer i forhold til afledning, da hunden måske ikke opdager, at det anskudte dyr er slået fra rotten. En anden mere uvant udfordring ved vildsvinets levevis er, at hvis det kommer til hetz på frischlinge, som stadig er sammen med soen, er der eksempler på, at den raske so forsvare afkommet overfor hunden.

Særligt fokuspunkt i forhold til jagt

Vildsvinets levevis og anstandsagt ved dårlige lysforhold kan være en særlig udfordring i forhold til en eftersøgning. I kraft af det dårlige lys kan jægeren undertiden have vanskelig ved at have det fulde overblik over situationen. Samtidig vil særligt de helt unge grise ofte være meget bevægelige på en foderplads. Det giver to risici som bør have fokus i forhold til eftersøgning; 1) gennemskuddet kan såre en bagvedstående gris, og 2) erfaringsmæssigt bliver der ved skudafgivelse under sådanne forhold ofte byttet om på for- og bagende.

Vildsvin er af natur kompakt bygget og med en stor tilvækstrate. På jagt jages der alle aldre af vildsvin, hvilket betyder, at jægeren principielt bør være våbenmæssigt udrustet til at nedlægge vildt mellem 10 og 150 kg. Det giver i begge ende af spektret visse udfordringer, som schweisshundeføreren bør være opmærksom på. Således vil tunge kugler fra kraftige kalibre, som er beregnet til at sikre gennemskud på store grise, ikke altid have en ekspansion og energifrigivelse på mindre svin. Omvendt vil mindre kalibre med lettere kugler ikke altid have en nødvendig dybdevirkning til at få den ønskede effekt ved skud på store svin indrullet i mudder. Dette, sammenholdt med vildsvinets store fedtdepoter, kan selv ved gennemskudte grise efterlade forbløffende lidt synlig schweiss ud af sportet.

Træfpunkter

Som det er beskrevet ovenfor, bevirker vildsvinets anatomi, at en række anskydningstyper optræder hyppigere hos vildsvin end hos hjortevildt. Dette skyldes, at i nogle tilfælde vil træfpunktet, hvis det var på et stykke hjortevildt, være direkte dræbende eller et forbiskud, medens samme træfpunkt på et vildsvin ville resultere i en anskydning (tap og kæbe). Samtidig har jagtformen på vildsvin også betydning for træfpunkterne. En ikke uvæsentlig del af vildsvin skydes i stor målestok på jagtformer, hvor de drives frem mod posterede skytter.

Af tabel 1 fremgår den procentvise fordeling af træfpunkter på de eftersøgninger af vildsvin og råvildt, som er dokumenteret i rapporten "6.000 Nachsuchen" af Alexander Kelle.

Det ses, at kæbe- og tapskud optræder hyppigere ved vildsvin end ved råvildt. Dette forklares udmærket med de anatomiske forskelle mellem de to arter. Derudover ses det, at skud i mave-/tarmregion og kølle optræder hyppigere. Dette må tilskrives, at en større andel af vildsvinene har været i bevægelse, da de blev påskudt samt det faktum, at waidskud hos råvildt ikke så ofte giver anledning til officiel eftersøgningshjælp, idet dyret oftere, end tilfældet er med vildsvin, er forendt som følge af skuddet. Desuden ses det, at andelen af forløbsanskydninger er markant højere hos råvildt end hos vildsvin. Dette faktum kan muligvis afspejle, at der er mere forløb at ramme på et rådyr, men det kan i realiteten også blot være udtryk for den relative fordeling (idet der optræder væsentligt færre kæbe-, tap- og kølleskud på råvildt) blandt råvildteftersøgninger, der gør, at forløbsanskydninger hyppigere optræder hos råvildtet.

	Vildsvin	Råvildt
Træfpunkt	Andel af alle (%)	Andel af alle (%)
Kæbe	3,9	0,7
Hals	2,4	2,6
Tap	5,6	4,4
Bringe/Blad	14,2	18,8
Waid	30,0	20,1
Kølle	5,4	1,9
Forløb	10,3	22,9
Bagløb	2,5	2,4
Strejf/Ukendt	25,3	25,9

Tabel 1

I bilag 1 er gengivet en sammenstilling af nøgledata fra rapporten "6.000 Nachsuchen" af Alexander Kelle omkring eftersøgningstyper. Bilaget sammenstiller råvildt og vildsvin. I det følgende opsummeres kort for de enkelte eftersøgningstyper.

Kæbeskud (gns. remarbejde 2.400m, 75% ender med hetz med en gns. længde på 2.500m)

Billede 2: Kæbeskud opstår hyppigere på vildsvin end på hjortevildt. Som udgangspunkt er kæbeskud aldrig nogen nem eftersøgning. Dog vil kæbeskudte grise ofte opleves nemmere at spore end ditto hjortevildt. Hetzen på en kæbeskudt gris er svær. I de tilfælde, hvor skaden giver blødning i luftvejene, bliver grisen dog svækket heraf.

Hals (gns. remarbejde 1.100m, 49% ender med hetz med en gns. længde på 275m)

Grisens hals er så kort, at træfpunktet meget ofte bedre beskrives som tapskud. Som nøgletallene fra Alexander Kelles rapport viser, så er hetzene ofte overkommelige, idet skud, der indrapporteres som halsskud, ofte vil betyde læsioner på luftrøret.

Tap (gns. remarbejde 1.200m, 76% ender med hetz)

I kraft af vildsvinets kropsbygning er torntapperne over ryggen ganske lange, og når der dertil kommer, at et vildsvin i vinterpels har 5-10 cm lange børster på toppen af ryggen, så sker det relativt hyppigt, at jægeren fejlvurderer skudplaceringen og skyder for højt med en tapanskydning til følge. Skudtegn ved tapskud på en gris er identisk med tapskud på hjortevildt. Derfor vil man sjældent være i tvivl ved rekvireringen, om der er tale om et tapskud.

Tapskud er særdeles udfordrende. Dels i kraft af, at dyret ofte går langt, dels at det er yderst mobilt, når det flygter. Succesraten på tapskud er derfor ikke overvældende. Men i de tilfælde, hvor skuddet sidder dybt og/eller har beskadiget skulderbladet, vil grisen kunne stoppes af en rutineret hund under hetz.

Bringe/Blad (gns. remarbejde 175m, 5% ender med hetz)

Relativt set fylder hjerte/lungeregionen på et vildsvin mindre end hos et stykke råvildt. Gennemskydes begge lunger eller hjertet er skuddet fatalt. Dog kan det undertiden være vanskeligt for jægeren overhovedet at konstatere, om dyret er truffet.

Er dyret skudt i skrå vinkel, kan det forekomme, at kun en lunge er læderet. I sådanne tilfælde vil dyret oftest være i live i lang tid efter påskydningen.

Billede 3: Denne lille frischling var ramt perfekt. Eneste vidnesbyrd om, at der var afgivet et skud, var en kugleridse i sneen. På de ca. 50 meter hen til den forendte gris, var der INGEN tegn på træf at finde i sneen.

Waid/Lever (gns. remarbejde 640m, 16% ender med hetz)

Det relativt største træfområde på en gris er lever, milt og fordøjelsessystem. Alene af denne grund forekommer denne anskydningstype relativt hyppigt. Der er selvsagt en stor forskel på, hvor stor skade skuddet forvolder, alt efter hvilke organer der læderes. Træffes større blodkar vil grisen forende af forblødning efter en længere flugt. Træffes der ikke større blodkar kan grisen være i live mange timer efter påskydning. Større grise kan være i live dagen efter, selv med træfning i lever og milt.

Billede 4: Denne gris blev anskudt ved anstandsagt om aftenen. Dagen efter blev den fundet forendt efter ca. 1.000 meter remarbejde. På sporet var der schweiss ganske få steder. Skud som disse stopper typisk til med fedt i ind- og udgangshullerne.

Kølle (gns. remarbejde 900m, 72% ender med hetz)

Det gør stor forskel på et kølleskud om knoglen er truffet eller ej. Er der tale om ren muskelskade, er dyret meget mobilt og går gerne langt. Er lårbenet eller knæet beskadiget, er dyret noget mere svækket.

Forløb (gns. remarbejde 1300m, 85% ender med hetz)

Som tidligere nævnt er løbene på vildsvin temmelig korte. Løbskud på vildsvin er sammenlignelig med løbskud på større hjortevildt. Det er dog værd at notere sig, at vildsvin har størstedelen af sin tyngde i forkroppen.

Billede 5: Denne so blev forløbskudt på en selskabsjagt. Efter 800 meter slog den fra den resterende rotte. Efter yderligere 500 meter var dyret i sårleje.

Bagløb (gns. remarbejde 1100m, 79% ender med hetz)

Bagløbsanskydninger optræder ikke særlig hyppigt. Som udgangspunkt er de sammenlignelige med forløbsskud.

Ved kæbe- og løbskud, hvor svære knogler træffes, kan det forekomme, at skytten melder, at vildsvinet efter anskydning har "klaget" sig.

Billede 6: Denne bagløbsskudte frischling var gået 8.000 meter, førend den sad i sårleje. De første 6-7.000 meter havde den fulgt rotten og var passeret flere foderpladser.

Flugtaadfærd

Et typisk aktivitetsområde for en rotte vildsvin er på 1.000ha (Keuling 2018). Som andet jaget klovbærende vildt er der markant forskel på det område, hvor vildsvin opholder sig i dagtimerne og i døgnets mørke timer. Vildsvinets flugtaadfærd ved selskabsjagt er anderledes end ved anstandsjagt mellem solnedgang og -opgang. Dette skyldes, at vildsvin ved selskabsjagter forstyrres i de tykninger, hvor de normalt har dagssæde. Deres flugt fra dette vil som udgangspunkt være rettet mod et andet dagssæde (Wölfel 2003). Anskydes vildsvinet under denne flugt, vil vildsvinet, hvis det ikke forstyrres yderligere, sidde i sårleje i det næste normale dagssæde.

Vildsvin, der anskydes under fouragering på pürsch- eller anstandsjagt, vil som udgangspunkt kunne forventes at være temmelig langt fra deres dagssæde. Derfor vil flugten til grisens normale dagssæde være længere, og det er ofte i disse tykninger at grisen går i sårleje.

Disse forhold spiller ganske givet ind i forhold til de forskelle i flugtafstand, som fremgår i rapporten, Kelle og Bahnsen – se bilag 1. Flugtafstandene som oplyst af Bahnsen bekræftes af Zickermann (2018).

En anden detalje, som fremgår af Bahnsens opsummering er, at vildsvinets flugtafstand og -adfærd ikke kun relaterer sig til træfpunktet, men også til dyrets alder. Således vil frischlinge i videst muligt omfang forsøge at følge rotten, selv med svære anskydninger. Her kommer det anskudte dyrs flugt-

afstand og – adfærd i første omgang til at afspejle rottens normaladfærd. Rottens adfærd lader sig ikke påvirke af, om et lavere stående ungt individ er anskudt eller ej.

Det er endvidere ikke ualmindeligt, at frischlinge sidder i sårleje sammen med den resterende rotte. Dette kan betyde to ting, som hundeføreren bør være opmærksom på; 1) der kan pludseligt rejse flere dyr på en gang, hvorfor der er stor risiko for, at den uerfarne hund hetzer det forkerte dyr, og 2) der kan være en risiko for, at soen faktisk forsvare den anskudte frischling.

Vildsvin er glade for vand og sumpede områder; desuden gnubber og ruller vildsvin sig gerne i mudder og andet. Det er derfor ikke ualmindeligt, at det anskudte vildsvin – muligvis for at køle smerten – ruller sig i mudder. Denne adfærd kan lukke skudsår ganske effektivt, hvorfor det ikke er ualmindeligt, at schweiss ophører på sporet, efter vildsvinet har rullet sig.

Billede 7: Denne waidskudte frischling schweissede markant frem til første mudderpøl, herefter var der ingen synlig schweiss, førend den fandtes forendt i næste mudderhul yderligere 600 meter væk.

Billede 8: Denne waidskudte überlaufer var gået over en 10-15 meter bred å. Efter passage af åen hørte den synlige blødning op.

En anden typisk adfærd fra - særligt waidskudte – vildsvin er, at vildsvinet undervejs i flugten ”graver” sig ned. Sådanne mini sårlejer optræder ofte under nåletræer med lavt hængende grene. Det er derfor en god idé netop at undersøge sådanne steder for sårlejer.

Billede 9: I bøgebladene under denne rødgran ses det tydeligt, hvordan det anskudte vildsvin har ”gravet” sig ned i skovbunden, uden den egentligt har taget ophold i et decideret sårleje. Det kan også forekomme, at grisen sidder i det endelige sårleje under netop sådan et træ i en ellers ganske åben skov.

Billede 10: Denne frischling var anskudt om natten. På dens 1.000 meter flugt havde den flere gange "gravet" sig ned i skovbunden. At dømme ud fra stedet, hvor grisen lå forendt, er den løbet, indtil den er segnet. (bemærk at en ræv har markeret byttet som sit).

En sidste ting, som bør nævnes i forhold til vildsvinets flugtadfærd, er dets evne til at lave tilbagegang og andre finurligheder. Disse elementer opstår typisk umiddelbart før vildsvinet sætter sig i sårleje. Dette muliggør, at vildsvinet fra sit sårleje kan overvåge evt. forfølgere, der kommer på dets fod. Normalvis betyder det, at det ikke er ualmindeligt, at vildsvin rejser bagved hundeføreren. Hvis vildsvinet er angrebslystent, betyder det et uforudsigeligt bagholdsangreb.

Eftersøgningsteknik

Som udgangspunkt er det at eftersøge vildsvin en eftersøgning på lige fod med alle andre eftersøgninger. Dog er der en række forhold, som man som hundefører bør være opmærksom på.

Remarbejde

Som tidligere nævnt er det de fleste hundeføreres erfaring, at vildsvin ofte er lettere at spore end det mere højbenede hjortevildt. Dette udsagn forudsætter naturligvis en alt andet lige betragtning.

Billede 11: Pga. vildsvinets lave statur er det ikke ualmindeligt, at vegetation og grene på skovbunden river dele af indvolde ud af en waidskudt gris.

Afledningsfært er ofte særlig udfordrende ved eftersøgning af vildsvin, enten fordi dyret er påskudt på større jagter, hvor meget vildt og andre hunde har løbet på kryds og tværs af sporet, eller som oftest fordi vildsvinet er beskudt i en rotte. En frischling, som følger resten af rotten under dens naturlige fourageringsvandring, vil give et overordentligt langt og udfordrende spor at udrede. Uerfarne hunde vil under sådanne forhold meget nemt kunne foranlediges til at følge sporet efter de raske dyr.

Billede 12: Vildsvin stryger ofte schweiss og andre kropsvæsker af i vegetationen under flugten. Men går det anskudte dyr i et søllehul, kan de synlige tegn gå fra "i rigelige mængder" til "total fraværende" indenfor kort afstand.

Alene pga. afledningsfært vil det meget ofte være en fordel at lade sporet få noget alder, førend eftersøgningen igangsættes. Herved vil færten fra det anskudte dyr stå mere markant frem end afledningsfærten fra de raske dyr.

Billede 13: Undertiden fremføres det som et argument for at eftersøge straks, at man derved sikrer kødkvaliteten. Det er rigtigt, at kødet kan blive fordærvet og som på billedet være blevet spist, hvis eftersøgningen udskydes til dagen efter. Schweiss-registrets mission er at sikre vildtets tarv. Det gøres ved, at hver enkelt eftersøgning løses så professionelt som muligt. Her vægter hundeførers og hunds sikkerhed over kødværdi.

Ved foredrag af Marcel Zickermann i Glashütte den 30. oktober 2018, blev det meget kraftigt pointeret, at det var en *dødssynd* at eftersøge vildsvin i mørke! Væsentligste argumenter herfor er sikkerhed – førerens og hundens sikkerhed! **Eftersøgning af vildsvin foregår ALTID i dagslys!**

Hetz og stilning

Sammenlignet med hetz på kronvildt er hetz på vildsvin ofte relative korte. En af årsagerne hertil er, at vildsvinets overlevelsestaktik ikke nødvendigvis er flugt, men forsvar. Hvis den hetzende hund er skarp nok til at udfordre grisen, vil hetzen relativt hurtigt blive stoppet, da et vildsvin hellere forsvarer sig end flygter.

Billede 14: En rutineret hund vil relativt hurtigt kunne stoppe vildsvinet under hetz. Hunden er så pågående, at vildsvinet hellere stopper op for at forsvare sig, og til tider endog angriber hunden, end det vælger at flygte langt. Soen her var bagløbsskudt. Hetzen blev mindre end 200 meter. Hver gang soen forsøgte at flygte, greb den rutinerede hund fat i køllen, hvorved soen snurrede rundt for at verfe hunden af. Dette gentog sig flere gange, hvorfor fangstskud ikke var nogen nem opgave. (På billedet er fangstskuddet netop afgivet).

I to situationer kan hetzen på vildsvin dog blive voldsom lang. Det første tilfælde er hetz på yngre grise med høj mobilitet. Således vil en frischling med et kæbe- eller tapskud forsøge at flygte fra hunden næsten for enhver pris. Det andet tilfælde opstår, når hunden der hetzer, ikke er nervefast nok til at modstå truslen fra de angreb, den anskudte gris gør på hunden. Det er ikke ualmindeligt at opleve en usikker hund stå og give standhals ved en lille tykning, hvor man så må konstatere, at den anskudte gris for længst er gået derfra. I ovennævnte eksempler bliver hetz på vildsvin et meget langt og udmarvende forløb med meget stor risiko for, at vildsvinet ikke leveres.

Affangning

I kraft af vildsvinets kropsbygning er det meget vanskeligt for hunden selv at affange vildsvinet. Derudover vil en sådan infigt med et vildsvin også være forbundet med meget stor risiko for hunden.

Vildsvin skal som udgangspunkt affanges med skud

Fangstskud til vildsvin kan være en udfordrende sag. Det er ikke ualmindeligt, at grisen stiller sig i meget tæt vegetation, hvor oversigtsforholdene er dårlige. Det kan gøre det overordentlig vanskeligt at skelne hund fra gris, og da hund og gris desuden er i samme højde, skal man ved skydning til vildsvin være ekstra påpasselig. Hvis ikke hunden befinder sig mellem fører og vildsvin ved skudafgivel-

sen, vil der være risiko for, at kuglen eller fragmenter heraf rammer hunden. I sensommeren '18 blev en tysk schweisshund fatalt truffet af en kugle, der vinklede ud gennem brystet på den anskudte gris.

Stilning af vildt er ikke noget som hundeførere, der primært eftersøger råvildt, er fortrolige med. Hundeførere som primært eftersøger kronvildt ved, at når først dyret er stillet, er der ikke noget, der haster. Dette budskab gælder også ved stilning af vildsvin. Instinktivt vil mange måske frygte, at det netop er under stilningen, at hunden kommer til skade. Stilning af vildt er dog egentlig en stilstand mellem vildtet og hunden. Denne stilstand opstår, fordi hunden enten har udmattet dyret ved en lang hetz, men ideelt set fordi hunden med sin adfærd har stoppet dyret ved at gribe fat i dets kølle, haser el.lign. Herved stopper dyret op for at forsvare sig, og så bakker hunden væk for at holde dyret fokuseret, imens hundeføreren kan komme frem og afslutte dyrets lidelser.

Det er således under hetzen, og forsøget på at få dyret til at stoppe, at det oftest går galt. Det betyder også, at hvis man som hundefører kommer brasende frem til et vildsvin, der er stillet, kan dyrets fokus pludselig ændre sig fra hunden til føreren, eller det kan få grisen til at bryde ud. I netop denne fase opstår der stor risiko for, at hunden går til angreb på grisen og derved kommer til skade. Alternativt opstår der en risiko for, at grisen angriber føreren, og at afgivelse af skud er forbundet med stor fare, idet hunden er lige bag den angribende gris.

Selv om hundeføreren ubemærket er kommet frem til afgivelse af fangstskud, skal han være opmærksom på, at der ved skudafgivelse prompte kan udløses et angreb fra grisen. Derfor er det en fordel at have positioneret sig således, at ens silhuet ikke er direkte synlig.

I helt særlige situationer kan affangning med kniv være eneste reelle mulighed. Dette kan opstå i tilfælde af, at en mindre gris er blevet fanget og fastholdt af hunden. Her bør vildsvinet holdes fast ved at træde hovedet ned med den ene fod, og stikke kniven ind bag bladet og trække denne ned, således lunger og hjerte gennemskares.

Billede 15: Affangning med kniv på vildsvin bør være absolut sidste udvej. Vildsvinet skal fastholdes med foden, og kniven skal være lang nok til at kunne stikke igennem begge lunger.

Ubevæbnet hjælper

Lovgivningen giver mulighed for at medbringe én ubevæbnet hjælper over ejendomsskel uden forudgående tilladelse. Ved eftersøgning på vildsvin bør det altid tilstræbes at være to mand af arbejds miljømæssige hensyn. Da vildsvineeftersøgninger kan strække sig over lange afstande, kan hundeføreren meget nemt komme ud i ukendt terræn, hvor en lokalkendt kan gøre en afgørende forskel. Der kan ligeledes opstå nødsituationer, fald, forstrækninger etc. som gør det nødvendigt med hjælp. Er eftersøgningen forløbet over adskillige kilometer, er det ligeledes en fordel, hvis hundeføreren kan hentes i bil og blive kørt tilbage til sin egen bil.

Kollegahjælp

Erfaringsmæssigt er ikke alle ubevæbnede hjælpere til hjælp. Det skyldes ganske enkelt deres manglende kendskab til eftersøgning. Derfor kan det ofte være en bedre hjælp at medbringe en kollega. Det har desuden den fordel, at den legitimerede hundefører også må være bevæbnet. I flere situationer kan det være langt bedre at undlade hetz, og i stedet om muligt få skudt grisen i sårlejet eller umiddelbart efter den rejser sig. Enhver sparet hetz er en fordel for hunden. Dels vil der være steder, hvor det at slippe en hund til hetz vil være forbundet med stor trafikal risiko, dels vil hunden som er sluppet være særlig sårbar overfor skader fra vildsvinet. Statistikker viser, at der i Tyskland omkommer flere schweissunde på grund af påkørsler end ved vildsvineangreb.

Billede 16: Her er hundeføreren bagerst og den bevæbnede kollega mellem hund og fører. Eftersøgningen foregik nær trafikeret vej, så hvis grisen kunne skydes i sårlejet, ville det være optimalt. Et sådant samarbejde forudsætter blind tillid til den bevæbnede kollega. Det er endvidere en fordel, at kollegaen kender hunden godt, således at vedkommende kan læse hundens signaler.

Sikkerhed

I modsætning til hjortevildtet, som er flugtdyr, er vildsvins overlevelsestaktik meget ofte forsvar. Marcel Zickermann anslår, at ca. 1/3 af de vildsvin, der trykker i sårlejet helt frem til, at hunden kommer til dem, vælger at angribe hund/fører. Marcel Zickermanns erfaring er ligeledes, at de mest angrebslystne vildsvin er unge keilere mellem 2 og 4 år.

Hundefører

Angreb på hundeføreren forekommer uhyre sjældent. Oftest vil vildsvinets fokus være rettet mod hunden.

Men angreb på hundeførere forekommer, og er uheldet ude kan sådanne angreb få fatale følger. Disse skæbnesvangre situationer kan opstå i tilfælde af, at angrebet resulterer i pulsåreblødninger, der ikke stoppes med årepresse i tide.

Den bedste måde at undgå angreb på er omtanke og fremsynethed. Under afsnittet om affangning blev det nævnt, at vildsvinet efter fangstskuddet kan angribe hundeføreren. Dette forudsætter dog, at vildsvinet kan lokalisere hundeføreren, hvorfor en positionering så ens silhuet ikke tydelig kan ses bør indtages.

Der er også andre forholdsregler, som hundeføreren bør overveje. F.eks. er det vigtigt, at hundeføreren læser terrænet, således tempoet sættes ned i områder, hvor det er sandsynligt, at grisen kan sidde i sårleje. Over åben mark og i højskov uden bunddække kan tempoet være så højt som hund og fører lyster, men i tæt vegetation bør tempoet sættes ned. Herved reduceres risikoen for, at grisen pludselig overrumpler, hvor dens eneste reelle modtræk er angreb.

Under afsnittet, affangning blev det ligeledes nævnt, at risikoen for skader er størst i den fase, hvor grisen bliver stoppet, eller når den gentagende gange bryder ud af stilningen, og hunden forsøger at stoppe den igen. Årsagen til, at grisen bryder ud af stilningen, vil meget ofte være, at den fornemmer en ny trussel – hundeføreren – når han nærmer sig. Netop i denne fase vil hundeføreren også kunne være i risiko for angreb. Der er således en større risiko for angreb i vegetation, hvor sigtbarheden og fremkommeligheden er voldsomt begrænset. Eftersøgning i tæt tornet krat, mandshøje – og måske særligt afblomstrede – rapsmarker, majsmarker og andre tætte og høje afgrøder, er meget udfordrende terræn for eftersøgning af vildsvin. Eftersøgning skal her gennemføres med stor omtanke, og unødige risici bør begrænses mest muligt. Det rette valg kan derfor af sikkerhedsmæssige årsager være at afbryde eftersøgningen.

Hund

Den del af ekipagen, som er mest udsat, er hunden. Det er hunden, der først støder på grisen i sårlejet, og det er hunden som alene under hetz skal stoppe vildsvinet. Derfor sker skader forårsaget af vildsvin under eftersøgningen i reglen altid på hunden.

Skaderne kan forebygges ved i første omgang at bruge hunde med de rette kompetencer til eftersøgning af vildsvin. Forendte vildsvin gør ingen skade – og kan eftersøges af enhver schweisshund, som evner at udrede sporet.

Men den hund som fornemmer, at det levende vildsvin sidder umiddelbart foran og kan vise hundeføreren dette, kommer ikke uforvarende til at overrumple det anskudte vildsvin. Den hund, som har det nødvendige mod og en skarphed til at hetze og stille vildsvinet, kommer ikke til at bruge alle kræfter på en lang hetz, der udmatter både hund og gris. Den hund, som har den fornødne kløgt til blot at stille grisen og ikke gå i infigt med den, når den er stoppet, kommer ikke unødigt i nærkontakt med grisen.

Men selv om alle disse forholdsregler er på plads, kan der før eller siden opstå situationer, hvor hunden vil blive skadet.

Det væsentligste hundeføreren kan gøre for at reducere risikoen er at vurdere det formålstjenestelige i at slippe hunden til hetz. Igen bør eftersøgninger i majs- men særligt afblomstrede rapsmarker altid nøje overvejes. I tætte afgrøder vil hundens manøvrerum være begrænset, så hunden ikke så let vil kunne komme væk, hvis vildsvinet angriber.

NB! – Vildsvin er ikke uhyrer som for en hver pris bestræber sig på at angribe hund og førere. Det tyske afprøvningssystem med Hovedprøve for Bayersk Bjergschweisshund og Hannoveransk Schweisshund er baseret på, at hunden afprøves på praktisk eftersøgning. Idet 80% af de eftersøgninger, som gennemføres af disse to racer i Tyskland, er på vildsvin, er det eftersøgning af vildsvin, der er normalen ved denne prøvetype. Her ledsages den ekvipage som er til afprøvning af to eller flere personer, som alle aktivt ubevæbnet observerer eftersøgningen. Et angreb på disse ledsagere er aldrig forekommet.

Marcel Zickermann oplyser, at han har eftersøgt i 25 år. Hovedsageligt vildsvin. Han er én gang selv kommet til skade. I Marcells tilfælde er dette således en skadesfrekvens på én ulykke på 2.-2.500 vildsvineeftersøgninger.

Udstyr

For at minimere de risici som er forbundet med eftersøgning, er der udviklet forskelligt udstyr, som kan anvendes, hvis man eftersøger mange vildsvin.

Sikkerhedsvest til hunden

Til beskyttelse af hunden er der udviklet forskellige sikkerhedsveste. Vestens formål er todelt; 1) at øge hundens synlighed, og 2) at beskytte hunden mod grisens tænder.

En række veste produceres i one-size-fits-all. På nogle hunde passer de udmærket; på andre sidder vesten for løst ved de særlige sårbare steder (halsen og lysken).

Andre veste syes efter individuelle mål. Sådanne veste passer naturligvis den enkelte hund bedre, men er også tilsvarende dyrere.

Blandt tyske hundeførere, som eftersøger mange vildsvin, er der delte meninger om disse veste.

Marcel Zickermann oplyste, at han ikke kunne drømme om at eftersøge vildsvin uden at iføre sin hund en formsyet beskyttelsesvest. Den legendariske schweisshundefører Hellmut Schulze har i sine mere end 40 aktive år aldrig brugt beskyttelsesvest til sine hunde. Med til den historie hører også det faktum, at Hellmut Schulze aldrig har mistet en hund pga. et vildsvineangreb.

Sikkerhedsbukser

I samme materiale, som der fremstilles veste til hunde, fremstilles også bukser til hundeførere. Bukserne fås i flere udgaver. Nogle er hele bukser, andre er delvist overtræksbukser osv. Grundet deres sikkerhedsmæssige konstruktion er bukserne tungere og stivere end normale bukser. Bukserne yder ikke kun beskyttelse mod vildsvin, men har bestemt også en berettigelse i forhold til torne og deslige. De fleste hundeførere, der eftersøger mange vildsvin, benytter en form for benbeskyttelse.

Skydevåben – og ammunition

Valg af ammunition spiller en væsentlig rolle. Projektiler med høj retningsstabilitet og restvægt bør foretrækkes. Ekspanderende kugler risikerer at splintre ved træf af vegetation. Ikke-ekspanderende ammunition af militæroprindelse vil også have en øget risiko for at kæntræ ved træf af forhindringer i

kuglebanen. En god anbefaling er derfor at anvende ikke-ekspanderende ammunition konstrueret til jagt på storvildt eller decideret til affangning (se bilag 2 om ammunition).

Kniv

Som tidligere nævnt kan man ende i situationer, hvor affangning med skud er sikkerhedsmæssigt uforsvarligt. Derfor er en kniv med en spids, der nemt stikkes gennem huden og har en vis længde (min. 25 cm), der gør at begge lunge beskadiges, en nødvendighed.

Sikkerhedsforbinding

Det er en god ide at have en kompresforbinding med sig på eftersøgning efter vildsvin. Skulle hund eller fører bliver skadet, så kan kompresforbindingen bruges til at standse blødningen, indtil den professionelle behandling på dyrehospital eller skadestue kan tage over.

Krav til hunden

Groft sagt findes der to typer hunde; 1) de, der er fuldstændigt upåvirkede (intetanende om) af truslen fra vildsvin, og 2) de, der pr. instinkt er på vagt overfor vildsvin. Begge egenskaber virker til at være medfødt. Således er eks. retrievere meget ofte ganske upåvirket af vildsvin, men netop disse racer er heller ikke avlsmæssigt styret i en retning, hvor vildsvin er en del af det tilsigtede brugsområde. Sådanne hunde kan vise sig i praksis at være helt og aldeles "upåvirkede" af vildsvin. Når dette "upåvirkede" sættes i anførselstegn, er det fordi hunden faktisk lader sig påvirke af vildsvinet, men helt ignorerer dets tilstedeværelse. Det er samme type af hunde, som oftest mangler vildtskarphed til at affange råvildt. Hunde af disse racer, som gerne og effektivt hetzer og affanger hjortevildt, vil typisk også med stor iver hetze vildsvin, og uden nogen form for respekt give sig i infigt med enhver gris. Disse hunde egner sig derfor ikke til eftersøgning af vildsvin større end 30-35kg, da hundens manglende respekt for større grise, vil indebære en unødigt høj risiko for hunden.

Den anden type af hunde, altså de som pr. instinkt er på vagt overfor vildsvin, er typisk hunderacer, der udspringer af den centraleuropæiske jagttradition. I Schweiss-registret vil det sige de kontinentalt stående hunde og de klassiske schweishunderacer. Med mindre man har en stående hund, der i generationer er avlet med fokus på fuglejagt, vil disse racer være avlet på linjer, hvor omgang med klovbærende vildt, herunder vildsvin, er en del af avlsudvælgelsen. Her vægtes respekten for vildsvin lige så højt som skarpheden og modet i avlsarbejdet. Derfor vil hvalpe efter sådanne linjer være instinktivt præget til at forholde sig til vildsvin.

Herefter er det op til hundeføreren at udvikle hundens egenskaber i retning af at blive en kompetent vildsvineeftersøgningshund. Hundeføreren bør dog være opmærksom på, at ved nogle hunde vil respekten overfor vildsvin være så stor, at det snarere kommer til udtryk som en frygt. Hvis hundens frygt er så stor, at det bliver en angst, vil hunden ikke være egnet til eftersøgning af vildsvin. At træne for at kompensere hundens angst for vildsvin ved at øge mod og skarphed er næppe en god løsning. At understøtte hvalpens udvikling i retning af at blive en kompetent eftersøgningshund starter således allerede ved udvælgelsen af hvalpen. En opdrætter, som har fokus på anvendeligheden af hunden på vildsvin, vil allerede fra hvalpestadiet præge hvalpene på vildsvin. Senere bør hundeføreren under hundens udvikling sikre, at hunden løbende møder færten af vildsvin, gerne oplever vildsvin og ikke mindst bliver trænet på levende vildsvin eller attrapper.

Billede 17: Hunden, der er avlet med fokus på at skulle kunne anvendes til jagt og/eller eftersøgning på vildsvin, vil allerede i de første leveuger blive præget på vildsvin.

Billede 18: Hvis hunden under sin uddannelse som schweisshund møder vildsvin, vil den over tid blive mere og mere fortrolig med dem.

Billede 19: En såkaldt pendelsau er en vildsvineattrap, som kan bruges til at træne hunden og som samtidig giver et godt indblik i hundens udviklingsniveau og egenskaber. Bemærk den tydelige forskel i kropssproget hos de to hunde.

Billede 19: Fingerede skinangreb fra pendelsauen viser hundens instinktive reaktion. Hvor hurtigt og hvordan hunden vender tilbage efter en sådan undvigemanøvre, viser tydeligt noget om hundens skarphe, og ikke mindst om hundens mod i en skarp situation.

Litteratur og øvrige kilder

Bahnsen H. (u.a.):	Verwundt danach!
Kelle A. (2013):	6000 Nachsuchen – eine Auswertung
Keuling O. (2018)	Personlig oplysning
Schulze H. (2017):	Personlig oplysning
Wölfel H. (2003):	Bewegungsjagden, Planung, Auswertung, Hundewesen.
Zickermann M. (2018):	Personlig oplysning

Illustrationer

Figur 1: af Dr.h.c. Bengt O. Röken, D.V.M.
Øvrige fotos: Privat

Bilag 1

Sammenstilling af nøgletal om vildsvineeftersøgninger fra litteraturen.

Træfpunkt	Vildsvin					Råvildt				
	Andel af alle (%)	Succesrate (%)	Gns. rem-arbejde (m)	Andel med hetz	Gns. hetz (min/m)	Andel af alle (%)	Succesrate (%)	Gns. rem-arbejde (m)	Andel med hetz	Gns. hetz (min/m)
Kæbe	3,9	54	2.400	75	42/2.500	0,7	56	600	90	
Hals	2,4	67	1.100	49	2/275	2,6	75	500	60	10/450
Tap	5,6	35	1.200	76		4,4	38	500	90	6/1.000
Bringe/Blad	14,2	98	175	5	10/260	18,8	99	130	4	
Waid	30,0	96	640	16	17/380	20,1	99	260	8	5/200
Kølle	5,4	81	900	72	13/540	1,9	91	600	80	9/530
Forløb	10,3	73	1.300	85	26/1.000	22,9	77	1.000	89	25/1.000
Bagløb	2,5	92	1.100	79	22/	2,4	97	570	78	6/320
Strejf/Ukendt	25,3					25,9				

Efter "6.000 Nachsuchen" af Alexander Kelle

	Frischlinge	Überläufer, So og Keiler
Kæbe	Følger rotten	8.000-10.000 m
Tap	Følger rotten	Vedbliver at gå
Blad	Op til 150 meter med udgangshul. Uden udgangshul op til 300 meter	Op til 150 meter med udgangshul. Uden udgangshul op til 300 meter
Waid	Op til 5.000 meter	2.000 – 5.000 meter
Forløb	Følger rotten	2.500 – 6.000 meter
Bagløb	Følger rotten	5.000 – 8.000 meter

Efter "Verwundt danach!" af Herbert Bansen.

Bilag 2

Brug af ikke-ekspanderende riffelammunition til eftersøgning

Af Mads Flinterup nov. '17

Ved den seneste revision af Bekendtgørelsen om eftersøgning og aflivning af nødstedt vildt af 24. juni 2016 blev der givet lovhjemmel til at anvende ikke-ekspanderende ammunition til aflivning ved eftersøgning.

Hvorfor anvende ikke-ekspanderende ammunition?

Brug af ikke-ekspanderende ammunition tjener kun ét formål, nemlig at sikre hunden mest mulig ved skudafgivelse. Denne problemstilling er klart mest relevant for hundeførere med den type opgaver, som oftest resulterer i, at dyret skal affanges foran en stillende hund. Hundeførere, som hovedsageligt arbejder med råvildteftersøgninger, har næppe den store gavn af denne udvidede hjemmel. Disse hundeførere har dog glæde af den hjemmel, der i en lang årrække har været til at benytte haglvåben til aflivning ved eftersøgning.

Den første forholdsregel for at sikre hunden bedst muligt er kun at afgive skud, når hunden er mellem hundefører og dyret. Men selvom man tilstræber at skyde "henover" hunden, kan situationen hurtigt udvikle sig, således at hunden er på siden eller endnu værre bagved dyret, når først skuddet falder.

Et projektil som rammer en forhindring/sit tiltænkte mål vil 1) fysisk slås ud af kurs og 2) begynde sin deformation/ekspansion/fragmentation.

Mange moderne riffelprojektiler er designet til at have en høj restvægt. Når et projektil efter deformation stadig har >90% af sin oprindelig vægt, vil det naturligvis ikke afgive mange fragmenter.

Men som røntgenbillederne på næste side tydeligt viser, vil enhver form for ekspanderende riffelammunition afgive fragmenter.

Bullet type & shot placement

Soft Point

Bonded

Bonded

Source: SAHWM, Swedish Veterinary Institute, National Food Agency

Ikke alle fragmenter vil blive i dyret, og fragmenter som gennemskyder dyret kan udgøre en unødigt trussel for hunden.

En større risiko er dog projektillets vinkling både før og efter træf i dyret. Når et dyr lader sig stille, er det sjældent under de mest gunstige omstændigheder.

Frit skud til et dyr i en majsmark er en illusion. Når en rutineret hund har stillet et dyr, er der ingen grund til panik. Hundeføreren kan gå forbløffende tæt på et stillet dyr, som har sit fokus rettet mod en hund. Men at eliminere risikoen for at projektilet rammer majsblade og stængler er illusorisk. Værre kan det være, hvis kuglen rammer vedplanter – grene eller sågar stammer. Det sker fra tid til anden, om ikke andet så fordi hundeførerens fokus ved affangning ligger på skuddets forsvarlighed – hund og omgivelser – og ikke på træfpunktet på dyret.

Dette lærketræ blev ramt fra højre mod venstre ved skud til et dyr i bevægelse. Kuglen er vinklet af på stammen, hvor den efterfølgende endte er ikke godt at vide.

Retningsstabilitet

Der er i Europa ingen jagtlig anvendelse for retningsstabil ikke-ekspanderende riffelammunition. Der er dog masser af ammunition på markedet med ikke-ekspanderende projektil. Denne ammunition er dog af militær/øvelsesmæssig oprindelse og er designet med det formål, at kuglen skal flyve "godt" i luften, idet skudafstandene, hvortil ammunitionen er beregnet, er varierende. Normas "JAKTMACTH" ammunition er også designet til at kunne anvendes ved såkaldt "topfugl" jagt, hvor Tjur og Urfugl skydes, når de sidder i trætoppe.

Disse projektiler er alle designet til at være aerodynamiske. Derfor er disse projektiler spidse, hvilket er den ringeste tænkelige form i forhold til et ønske om retningsstabilitet ved træf. Et sådant spidsskarpt projektil fra en .308win ramte en Hannoverransk Schweisshund som havde stillet et vildsvin i en majsmark (Tyskland). Billedet vidner om, at hunden var overordentlig heldig med at overleve.

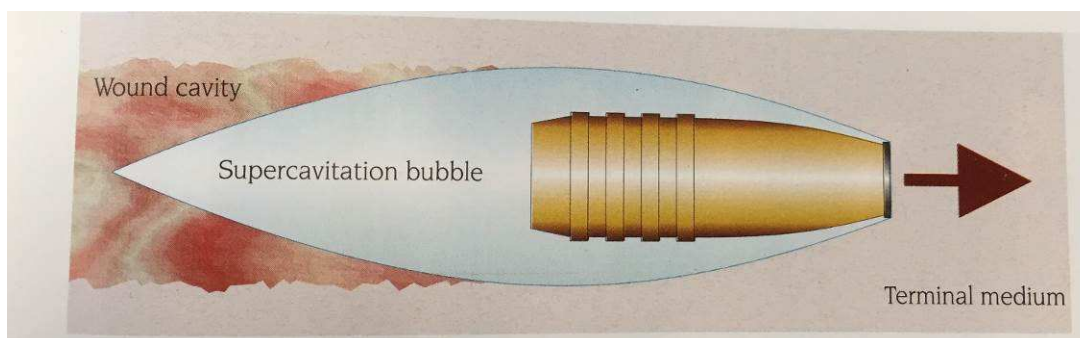

Projektiler, som skal være retningsstabile ved træf, skal helst være så afstumpede som muligt. Sådanne projektiler produceres til jagtbrug – til jagt på store vildtarter som bøffel, flodhest og elefant, vildtarter hvor der skal stor dybdevirkning til for at sikre et effektivt drab. En dybdevirkning som også forudsætter stor retningsstabilitet selv ved store knogler.

Dræbeevne

Når ikke-ekspanderende riffelammunition ikke er lovlig til jagt på klovbærende vildt i Danmark, skyldes det, at projektilerne giver en mindre dræbeevne end de ekspanderende ditto. Det skyldes, at sårkanalen og dermed afblødningen fra et ekspanderende projektil som udgangspunkt er større.

Som figuren viser efterlader et ikke-ekspanderende jagtprojektil designet til jagt på storvildt (stump forende) en sårkanal større end kaliberet for kuglen. Derfor er dræbeevnen for disse jagtprojektiler noget mere effektiv, end man ved første øjekast skulle tro.

Ammunitionen

De ikke-ekspanderende jagtprojektiler, som sikrer størst mulig retningsstabilitet, er udviklet med fokus på større vildtarter, og er sjældent tilgængelige i kalibre under 9,3mm. Endvidere er fabriksladed ammunition ofte uhyre dyrt, da den er produceret til jægere med økonomisk formåen til storvildtsafari i Afrika.

Fotoet herover viser den australsk producerede Woodleigh, de amerikansk producerede Barnes og North Fork.

De fleste af de egnede kugler kan dog fås som genladningskomponenter, hvorfor ammunition kan genlades til rimelige midler.

Efter bekendtgørelsen er blevet ændret, har en dansk producent af projektiler dog vist interesse for at udvikle et ikke-ekspanderende eftersøgnings-projektil.

Erfaringerne med disse projektiler er endnu begrænsede, men udviklingen er sket på baggrund af input fra erfarne hundeførere.

Kilder:

African Dangerous Game Cartridges, Pierre van der Walt, Pathfinder Book Publisher, 2011